

เตรียมตัวดูนกอย่างไร?

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์อภิชาติ นานา

ภาควิชาภูมิเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

การดูนกเป็นงานอดิเรกที่ได้รับความนิยมทั่วโลก เป็นอย่างมากในอันดับต้น ๆ รองมาจากการปลูกต้นไม้ ยิ่งในปัจจุบันปัญหาโลกร้อนกำลังเป็นสิ่งที่คนทั่วไปให้ความสนใจมากขึ้น การดูนกยังมีส่วนส่งเสริมในการช่วยลดปัญหานี้

โดยทั่วไปก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่มนุษย์สร้างขึ้นจะถูกกำจัดและเปลี่ยนเป็นก๊าซออกซิเจนโดยป่าไม้ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในโลก และเมื่อต้นไม้ถูกทำลายในอัตราที่น่าตกใจ จำนวนก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้จึงเหลืออยู่อย่างมาก ในบรรยากาศของโลกเบื้องสูงจึงเป็นการปิดกั้นการแผ่รังสีความร้อนของโลกจากที่ได้รับจากแสงอาทิตย์ ซึ่งตามปกติจะกระจายไปในอวกาศเพื่อเป็นการลดอุณหภูมิของโลก กลไกอันนี้จึงเสียไป ทำให้อุณหภูมิของโลกเพิ่มขึ้น การดูนกทำให้คนสนใจธรรมชาติ ป่าไม้ และจะรู้สึกรักและหวงแหนถ้ามันจะต้องสูญหายหรือถูกทำลายไปเรื่อย ๆ

การดูนกเป็นสื่ออย่างหนึ่งในการเข้าถึงธรรมชาติ อย่างลึกซึ้งมากขึ้นกว่าการที่จะเพียงไปเที่ยวน้ำตก หุบดอกไม้ หรือชมทิวทัศน์ที่สวยงามของธรรมชาติทั่ว ๆ ไปเท่านั้น

นกเป็นสัตว์โลกที่สวยงามถ้าคนจะสนใจขึ้นชมธรรมชาติก็ควรจะขึ้นชมนกด้วย นกมีจำนวนชนิดมากถึง ๙,๓๗๐ ชนิด และสามารถพบได้ใกล้ตัวเราที่สุดในบริเวณบ้าน ช้างบ้าน สวนสาธารณะ อุทยานแห่งชาติ ไปจนถึงป่าลึกและเขาสูง จึงง่ายต่อการที่จะเข้าถึง นกเป็นสิ่งที่บอกถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ดังเช่นนกเงือก บอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าในธรรมชาติ ในขณะที่นกกระจอกและนกพิราบบอกถึงสังคมเมือง

คนที่สนใจดูนกอาจจะมาจากเหตุผลหลายอย่าง ที่แตกต่างกันออกไป แต่จุดที่น่าสนใจจากการดูนกก็คือ

๑. การดูนกทำให้เราได้เดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศหรือต่างประเทศ และหลายที่เหล่านั้นก็เป็นจุดที่มีทิวทัศน์อันสวยงามหรือควรค่าแก่การไปชมด้วย

๒. การดูนกเป็นสิ่งที่ท้าทาย ที่จะบอกว่าคุณได้เห็นนั้นเป็นชนิดไหน หรือค้นหาวาดจะเห็นนกที่เราสนใจได้อย่างไร หรือที่ไหน นกบางชนิดเราไปดูหลายครั้งแล้วก็ยังไม่สามารถหาพบหรือมีโอกาสได้เห็น

๓. การดูนกให้ความสนุกและความพึงพอใจในสิ่งที่ได้พบเห็น การที่ได้เห็นนกชนิดที่เราอยากเห็น เป็นความปลื้มใจที่ได้มีโอกาสพบ บางคนเล่าว่าเขาถึงกับขาไปทั้งตัวมือไม้สั่น เมื่อกำลังส่องดูนกที่เขาอยากพบเห็นที่สุด หลังจากรอมานาน ๑๐ ปี

๔. การดูนกสอนให้เรารู้จักรอ อดทน และผิดหวัง ซึ่งเราจะพบเสมอในชีวิตประจำวัน หลายครั้งเราต้องไปนั่งรอในที่นั้น ๆ เคยมาเมื่อวันก่อนเป็นชั่วโมง และก็อาจจะต้องกินแห้ว คือไม่มาตามนัด ในขณะที่บางคนไปถึงก็เห็นได้เลย หรือไปเพียงครั้งเดียวก็ได้เห็นแล้ว

๕. การดูนกดีต่อสุขภาพ การได้ออกไปตามป่าเขา ล้วนแต่มีอากาศบริสุทธิ์ ธรรมชาติที่สวยงาม สงบเงียบ ต้องเดินไปเรื่อย ๆ อย่างน้อยเข้าหนึ่งก็ได้ระยะทางหลายกิโลเมตรอยู่ เพื่อจะหาดูนกชนิดต่าง ๆ

๖. การดูนกช่วยให้เรามีเพื่อนมากขึ้น ต่างกันทั้งอาชีพ และวัย เพราะการดูนกกำลังเป็นที่สนใจของคนทุกเพศวัย และอาชีพ ได้มีการสนใจในสิ่งเดียวกัน

ถึงตอนนี้คุณคงสนใจจะดูนกขึ้นมาบ้างแล้ว การจะดูนกให้ได้ผลดีที่สุด ควรมีอุปกรณ์ต่อไปนี้

๑. กล้องส่องทางไกล (Binoculars)

กล้องส่องทางไกลเป็นอุปกรณ์แรกที่จะทำให้เห็นนกได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากระยะไกลมาอยู่ใกล้มากขึ้น เห็นรายละเอียดต่าง ๆ มากขึ้น คุณอาจจะพบว่าแม้แต่นกกระเจอกถ้าดูด้วยกล้องจะคิดว่านกกระเจอกก็สวยงามขนาดนี้เลยหรือ

กล้องส่องทางไกลมีหลายราคาตั้งแต่หลักร้อยจนถึงหลักหมื่น โดยทั่วไปคุณภาพก็จะมากราคา สำหรับผู้เริ่มต้นใหม่ กล้องราคาหลักพันก็เพียงพอแล้ว ส่วนกล้องราคาถูกมาก ไม่แนะนำ เพราะจะทำให้ปวดตาเวลาดูนาน ๆ

กล้องส่องทางไกลแบ่งเป็น ๒ พวกใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. กล้องชนิด Poroprism กล้องชนิดนี้มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ข้อสังเกตง่าย ๆ คือ ส่วน eyepiece และ objective lens จะไม่อยู่ในแนวเส้นตรงเดียวกัน

๒. กล้องชนิด Roofprism กล้องชนิดนี้ขนาดจะกระทัดรัดกว่า ส่วน eyepiece และ objective lens จะอยู่ในแนวเส้นตรงเดียวกัน ข้อดีคือ กันน้ำกันชื้นได้ดี แต่จะราคาค่อนข้างแพง ของที่คุณภาพใช้ได้ก็จะราคาใกล้เคียงหลักหมื่น

ขนาดของกล้องส่องทางไกล เช่น ๘ x ๓๐, ๑๐ x ๔๒ เป็นต้น

๘ x หมายถึง กำลังขยายเป็น ๘ เท่า

๓๐ หมายถึง เส้นผ่าศูนย์กลาง objective lens (หน่วยเป็น millimeter) = ๓๐ mm. ตัวเลขยิ่งมากจะรับแสง ได้มาก แต่ข้อเสียคือ กล้องจะใหญ่และหนักขึ้นตามไปด้วย

๒. คู่มือดูนก (Bird guide)

เป็นหนังสือที่บอกชนิดและลักษณะของนกแต่ละชนิดเพื่อการจำแนกชนิด เวลาดูนกจะได้เอามาเทียบดูได้ว่า นกที่เราเห็นเป็นชนิดไหน ปัจจุบันมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษหลายเล่ม เช่น Bird guide of Thailand หรือ Bird guide of South-east Asia เป็นต้น

๓. สมุดจดบันทึก

สมุดเล่มเล็ก ๆ ใส่กระเป๋าได้เอาไว้จดบันทึกชนิดและรายละเอียดวันเวลาที่เราพบ บางคนอาจวาดรูปหรือ sketch รูปลักษณะสำคัญต่าง ๆ หรือลงสีสวยงามก็ได้ เพื่อช่วยในการจดจำให้ดีขึ้น

๔. เสื้อผ้า ที่ใช้เวลาดูนก ควรเป็นเสื้อสีเข้ม เช่น

กากี เทาเข้ม น้ำตาล เพื่อกลมกลืนกับธรรมชาติ ควรหลีกเลี่ยงสีขาว หรือสีสด เช่น แดง เหลือง ส้ม เป็นต้น เพราะนกสามารถมองเห็นสีต่าง ๆ ได้ดี

เวลาที่เหมาะที่จะพบนกต่าง ๆ ได้แก่ เวลาเช้าตรู่ ตั้งแต่เริ่มสว่างไปจนถึงราว ๑๐ นาฬิกาเช้า ซึ่งเวลานกจะออกหาอาหาร และอีกเวลาหนึ่งคือ เวลาราว ๑๖ นาฬิกาไปจนถึงมืด ก็จะเป็นเวลาที่หาอาหารของนกอีกรอบหนึ่งก่อนเข้านอน

การออกดูนกมักจะต้องการเดินไปเรื่อย ๆ ใช้หูคอยฟังเสียงนกต่าง ๆ แล้วมองไปตามเสียงก็มักจะได้พบตัว หรือใช้ตาสังเกตความเคลื่อนไหวของนก การขยับของกิ่งไม้ใบไม้ที่ผิดปกติก็ทำให้พบเห็นนกที่หากินอยู่บริเวณนั้นได้ การมองหาตามแหล่งอาหารหรือที่หากินของนก เช่น ตามริมหนอง หรือริมลำห้วย ตามยอดไม้แห้ง หรือตามต้นไม้ผลต่าง ๆ ในป่า เช่น ต้นไทร ต้นหว้า หรือต้นตะขบที่มีลูกสุกเต็มต้น ก็มักจะพบนกต่าง ๆ ได้โดยง่ายหลายชนิด และเห็นได้เป็นเวลานาน

สถานที่ที่เหมาะสมแก่การพบนกชนิดต่าง ๆ ตามทุ่งนา ทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ ริมทะเล โดยเฉพาะที่เป็นป่าชายเลน โดยเฉพาะในฤดูหนาวจะมีนกชายเลนย้ายถิ่นหนีหนาวจากโลกตอนเหนือลงมาหากินเป็นจำนวนมาก เช่น บ้างปู สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เป็นต้น สวนสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น สวนรถไฟ สวนลุมพินี พุทธมณฑล ศาลายา เหล่านี้สามารถพบเห็นนกได้ ๒๐-๔๐ ชนิดขึ้นไปได้ไม่ยาก

ตามอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ถ้าเราไปยืนอยู่เงียบ ๆ หรือเดินไปตาม Trail ที่จัดเอาไว้ก็มีโอกาสพบนกหลายชนิดที่มีสีสวยงามได้ไม่ยาก

การไปดูนกถ้าได้มีโอกาสไปกับคนที่มีความรู้

เรื่องดูนก กลุ่มดูนก หรือสมาคมฯ ซึ่งจะมีคนนำดูนกเรียกว่า Bird Leader จะช่วยให้การดูนกของเราพัฒนาไปได้เร็วมากขึ้น เพราะจะได้รับความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับนกชนิดต่าง ๆ การใช้อุปกรณ์ดูนกอย่างเหมาะสม เป็นต้น
หวังว่าครั้งหน้าที่คุณจะไปพักผ่อนตามธรรมชาติ

ที่ไหน เช่น อุทยานแห่งชาติ น้ำตก รีสอร์ท ธรรมชาติ คงจะพกเอากล้องสองทางไกลไปด้วย และให้ความสนใจกับเพื่อนร่วมโลกตัวน้อย ๆ และสวยงามเหล่านั้นบ้าง แล้วคุณอาจพบว่าโลกนี้มีอะไรมากกว่าที่คุณเคยรู้จักอยู่มากมาย